

Grönbok om distribution av audiovisuella verk i EU

Justitiedepartementet

2011-10-05

Dokumentbeteckning

KOM (2011) 427 slutlig

Grönbok om distribution av audiovisuella verk i Europeiska unionen:
möjligheter och utmaningar med en digital inre marknad

Sammanfattning

Till följd av utvecklingen av den digitala tekniken och internet har förutsättningarna för produktion, marknadsföring och distribution av audiovisuella produkter förändrats. Samtidigt är audiovisuella medietjänster inom Europeiska Unionen fortfarande normalt inriktade på en nationell publik eller ett visst språkområde. Gränsöverskridande radio- och tv-sändningar förekommer endast i begränsad utsträckning.

Grönboken behandlar i huvudsak frågor kring gränsöverskridande distribution av audiovisuella medietjänster på internet. I denna del förs fram ett antal alternativa förslag till åtgärder för att stimulera och underlätta för europeiska företag att utveckla nya affärsmodeller och erbjuda audiovisuella produkter till konsumenter i hela Europa.

Grönboken väcker även frågan om det finns anledning att införa en oeftergivlig rätt till ersättning för upphovsmän och utövande konstnärer när de filmverk de bidragit till exploateras på internet.

Grönboken tar vidare upp frågor om filmarvsinstitutionernas möjligheter att fullgöra sina uppdrag och det eventuella behovet av åtgärder för att skapa rättssäkerhet för deras verksamhet. Slutligen behandlar grönboken även frågan om tillgänglighet till audiovisuella medietjänster för personer med funktionsnedsättning.

I grönboken ställs en rad frågor för att få en så allsidig belysning som möjligt från intressenter på området. Synpunkter ska ha inkommit till kommissionen senast den 18 november 2011.

Regeringen välkomnar kommissionens initiativ till diskussion, då det som utgångspunkt är angeläget att underlätta gränsöverskridande rättighetsklarering, bl.a. i samband med online-distribution av audiovisuella mediatjänster.

2011/12:FPM6

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Distributionsnäten för audiovisuella produkter har i huvudsak nationell täckning och radio- och tv-näten vänder sig huvudsakligen till en nationell publik eller ett visst språkområde. Samtidigt ger den nya tekniken och internets framväxt möjlighet till gränsöverskridande distribution. Dagens konsumenter förväntar sig också att kunna ta del av innehåll på ett annat sätt än tidigare och i valfri distributionsform.

Grönboken har tillkommit mot bakgrund av Europa 2020-strategin, som syftar till att främja en smart och hållbar tillväxt inom EU. I en digital agenda för Europa, som är en del av Europa 2020-strategin, angav kommissionen 2010 att den hade för avsikt att lägga fram en grönbok om möjligheterna och utmaningarna förbundna med online-distribution av audiovisuella verk och annat kreativt innehåll.¹ Grönboken sades då vara en förberedelse inför kommissionens åtagande att senast 2012 rapportera om behovet av ytterligare åtgärder, utöver kollektiv rättighetsförvaltning, för att möjliggöra ett utnyttjande av alla möjligheter den digitala inre marknaden erbjuder, inklusive åtgärder för att främja gränsöverskridande och europatäckande licenser. Som bakgrund kan också nämnas kommissionens meddelande ”En inre marknad för immateriella rättigheter”² (*IPR-strategin*) där det bl.a. konstateras att online-marknaderna i EU fortfarande splittras av ett flertal barriärer och att Europa utgör ett lapptäck av nationella online-marknader.

Syftet med grönboken är bidra till utvecklandet av en digital inre marknad genom att starta en dialog kring möjligheter och problem med distribution online av audiovisuella verk. Grönboken presenterades den 13 juli 2011.

1.2 Förslagets innehåll

Grönboken är uppdelad i tre delar. Den första delen behandlar frågor om rättighetsklarering för distribution av audiovisuella medietjänster på internet. Det är här huvudfokus för grönboken ligger. Den andra delen behandlar rättighetshavarnas ersättning för användning av deras verk på internet. I den tredje och sista delen behandlas frågor om användning av upphovsrättsligt

¹ KOM(2010) 245 slutlig.

² KOM (2011) 287 slutlig.

skyddat material för vissa särskilda ändamål och användare, nämligen för filmarvsinstitutioner och för personer med funktionsnedsättning.

2011/12:FPM6

I anslutning till varje delområde ställer kommissionen ett antal frågor. Kommissionen har bjudit in alla berörda parter att senast den 18 november 2011 inkomma med synpunkter på innehållet i grönboken och att besvara de frågor som ställs.

Rättighetsklarering för distribution av audiovisuella medietjänster:

I grönboken redogörs för den digitala inre marknaden för audiovisuella medietjänster och utvecklingen vad beträffar rättighetsklarering för online-sändningar, vidaresändningar och beställningsvideotjänster (TVOD) beskrivs. Vidare beskrivs situationen vad beträffar europeisk produktion och distribution av film.

Det konstateras att de flesta audiovisuella tjänster är inriktade på en nationell publik eller ett visst språkområde. Gränsöverskridande radio- och tv-sändningar förekommer inte i någon större utsträckning.

I grönboken sägs att Europeiska kommissionen vill skapa ett europeiskt ramverk för upphovsrättslicensiering med avseende på multiterritoriella och alleuropeiska tjänster. Det poängteras att kommissionen i början av 2012 kommer att lägga fram ett lagförslag för att förbättra den kollektiva förvaltningen av upphovsrätten, inklusive ökad insyn och bättre styrning av upphovsrätsorganisationerna. Vad gäller audiovisuella verk syftar denna rättsliga ram till att förenkla kollektiv licensiering av rättigheter som kan vara särskilt viktiga ur vissa aspekter, bland annat klarering av rättigheter till musik som ingår i det audiovisuella verket.

I grönboken lyfts fram för diskussion ett antal ytterligare alternativ till åtgärder. En åtgärd skulle kunna vara att utvidga den s.k. ursprungslandsprincipen som enligt gällande EU-lagstiftning ligger till grund för radio och tv-sändningar via satellit³, så att den kom att omfatta även tillgängliggöranden av program online. Modellen skulle innebära att tillämplig lag skulle vara lagen i det land varifrån programmet tillgängliggörs. Kommissionen lyfter vidare fram möjligheten att skapa en enhetlig europeisk upphovsrättslag. En sådan enhetlig europeisk upphovsrättslag skulle kunna genomföras genom en kodifiering av befintliga EU-direktiv i förening med den ytterligare harmonisering det finns behov av. Ett ytterligare alternativ som lyfts fram är möjligheten att skapa en frivillig enhetlig upphovsrätt. Detta skulle innebära att en alternativ rättighet skulle finnas tillgänglig på frivillig basis och vid sidan av de nationella rättigheterna. Upphovsmän och producenter till audiovisuella verk skulle då kunna välja att registrera sina verk och få en rättighet som är giltig inom hela EU. Slutligen behandlas de problem som kan uppkomma kring hantering av

³ Direktiv 93/83/EG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel.

information om vem som innehar rättigheterna till ett visst verk. Det konstateras att det förefaller finnas mycket att vinna på att undersöka möjligheterna att utveckla system för datahantering av rättighetsinformation gällande audiovisuella verk.

Rättighetshavarens ersättning för exploatering av audiovisuella verk på internet

Inom EU har skett en omfattande harmonisering med avseende på ekonomiska rättigheter och skyddstider för upphovsrätt och till upphovsrätten närstående rättigheter. Någon fullständig harmonisering vad gäller vem som ska betraktas som upphovsman till filmverk och audiovisuella verk har dock inte kommit till stånd. Det finns därför alltså skillnader i fråga om vilka – utöver verkets huvudregissör – som ska betraktas som medupphovsmän. Regler om överlåtelse och upplåtelse av upphovsrätt liksom regler om arvsrätt varierar också i nationell lagstiftning. I grönboken konstateras att detta kan innebära en utmaning när det gäller licensiering av audiovisuella verk inom EU.

Såväl upphovsmän som utövande konstnärer överlåter eller upplåter vanligtvis sina rättigheter till producenten av ett audiovisuellt verk i utbyte mot ett engångsbelopp. Endast i några få medlemsstater finns regler som syftar till att säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärer får en proportionell andel av intäkterna vid exploatering av det audiovisuella verket.

I grönboken ifrågasätts om inte upphovsmän och utövande konstnärer, på en harmoniserad basis, borde ha en obligatorisk rätt till ersättning då deras verk exploateras på internet. En sådan ersättningsrätt skulle vara oeftergivlig och alltså inte kunna avtalas bort. Den skulle vidare förvaltas på kollektiv basis. Ytterligare en möjlighet skulle vara – att som alternativ till en sådan rätt – införa mekanismer för att främja upphovsmäns och utövande konstnärers möjligheter att förhandla individuellt eller kollektivt om en rimlig ersättning.

Särskilda ändamål och användare

Institutioner som värnar filmarvet

De institutioner som har till uppgift att värna filmarvet har ett starkt intresse av att digitalisera sina arkiv för att kunna göra dem tillgängliga på internet, men även för att kunna visa dem i digitalt format i sina filmarkiv. Institutionerna äger inte rättigheterna till verken som finns i deras samlingar. Dessa institutioner har framfört att rättighetsklareringen är tidsödande och dyr och uttryckt oro över att den nuvarande rättsliga ramen inom EU inte ger dem tillräcklig juridisk säkerhet, bl.a. med avseende på överföring till nya medier och flyttning av verk för förvaring.

I grönboken ställs frågan om det krävs lagändringar i syfte att hjälpa filmarvsinstitutionerna att uppfylla sitt uppdrag. Kommissionen vill bl.a. ha synpunkter på om undantagen i artikel 5.2 c (mångfaldigande av bibliotek m.fl.) och i artikel 5.3 n (tillgängliggörande för enskilda i forskningssyfte

genom därför avsedda terminaler i institutionernas lokaler) i direktivet om upphovsrätten i informationssamhället⁴ bör anpassas för att ge rättslig säkerhet för filmarvsinstitutionerna.

2011/12:FPM6

Tillgänglighet av audiovisuella verk inom europeiska unionen

I EU:s handikappsstrategi 2010-2020 berörs de problem personer med funktionsnedsättning upplever i fråga om tillgänglighet. Särskilt nämns att det är vanligt att tv-företagen sänder program utan textning och ljudbeskrivning. I strategin föreslås att man bör sträva efter bästa möjliga tillgänglighet. Det anges också att tillgängligheten systematiskt ska utvärderas vid översyn av lagstiftning enligt den digitala agendan i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (UNCRPD).

Mot denna bakgrund ställs i grönboken ett antal frågor med avseende på tillgången till audiovisuella medietjänster i Europa för personer med funktionsnedsättning, bl.a. om den upphovsrättsliga ramen behöver anpassas för att förbättra tillgängligheten.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Grönboken innehåller inte några konkreta förslag utan syftar till att inleda en diskussion. I nuläget går det därför inte att ta ställning till eventuella effekter på gällande svensk lagstiftning.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Grönboken bedöms inte medföra några budgetära konsekvenser. Det har inte genomförts någon konsekvensanalys då det inte finns några förslag att ta ställning till.

Utgångspunkten för eventuellt kommande förslag utifrån grönboken är att ekonomiska konsekvenser ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar, såväl nationellt som på EU-budgeten.

⁴ Direktiv 2001/29/EG om harmonisering av upphovsrätt och vissa närstående rättigheter i informationssamhället.

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Svensk ståndpunkt bereds för närvarande inom regeringskansliet. Regeringen välkomnar dock kommissionens initiativ till diskussion, då det som utgångspunkt är angeläget att underlätta gränsöverskridande rättighetsklarering, bl.a. i samband med online-distribution av audiovisuella mediatjänster.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Det är ännu inte känt vilka ståndpunkter andra medlemsstater har.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Det är ännu inte känt vilka ståndpunkter institutionerna har.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har remitterats för synpunkter. Remisstiden går ut den 26 oktober 2011.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Någon rättslig grund har inte åberopats då det inte handlar om en rättsakt som ska förhandlas eller beslutas.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

I nuläget finns inte skäl att gå in på subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen eftersom grönboken endast avser att inhämta intressenternas synpunkter.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Syftet med grönboken är att få in synpunkter från alla intressenter på området. Kommentarer på innehållet och svar på de frågor som ställs i grönboken ska ha inkommit till kommissionen senast den 18 november 2011.

”TVOD” (transactional video on demand) avser beställningsvideotjänster och omfattar tillhandahållanden online genom uthyrning och försäljning av audiovisuella verk, såsom långfilmer, dokumentärer, utbildningsprogram etc.